

Оснивање Врховног суда Србије

Врховни суд земаљски формиран је 1846.године као суд трећег и последњег степена.

«Врховни суд се састојао од Председатеља и четири члана, са секретаром и осталим потребним персоналом канцеларијским (& 2)» - из Уредбе о устројству Врховног суда

Судије и председника је постављао кнез, по предлогу Министарства правосуђа. Они су морали бити «понајотличнији људи, који су часни, непристрасни, правдољубиви и способни».

Овај суд је, по мишљењу историчара права, имао само судећу власт, док је касациона била и даље у рукама кнеза Александра Карађорђевића По његовој одлуци из 1847. Врховном суду је додељена титула «Високославниј», па је његов нови назив гласио «Високославниј Врховниј Суд».

* * *

Суд је први пут добио касациону надлежност 1855.године, када је кнез донео одлуку о његовом преустројству у «Високославниј Врховниј и Касациониј Суд». Поред председника, у суду је било још осам чланова, два секретара и особље. Био је подељен у два одељења, као и претходни суд. Одлуке су доношене већином гласова, а закључци о току суђења су завођени у протокол, са ознаком је ли суђење било у општем заседању или у одељењу.

* * *

Реорганизацијом из 1858.године, Високославни врховни и касациони суд је преобраћен у Високославни касациони суд, изгубивши судећу власт, чиме је коначно заживео тростепени судски систем какав је предвиђен у Уставу из 1838.године. Овај суд је имао исти састав и начин рада као и претходни суд. Спорови које је решавао били су грађански и кривични, као и сукоби надлежности између војних, полицијских судова, грађанских судова.

* * *

Слободно се може рећи да су модернизација и даље јачање судске власти и у доба уставобранитеља имали подлогу у Турском уставу из 1838, чије су последице, и после много година од доношења, биле

веома значајне: одвајање судске од управне власти, стварање позитивног права, слабљење кнежеве апсолутне власти, сређивање финансијске администрације и организација њене судске и рачунске контроле увођењем Главне контроле.

* * *

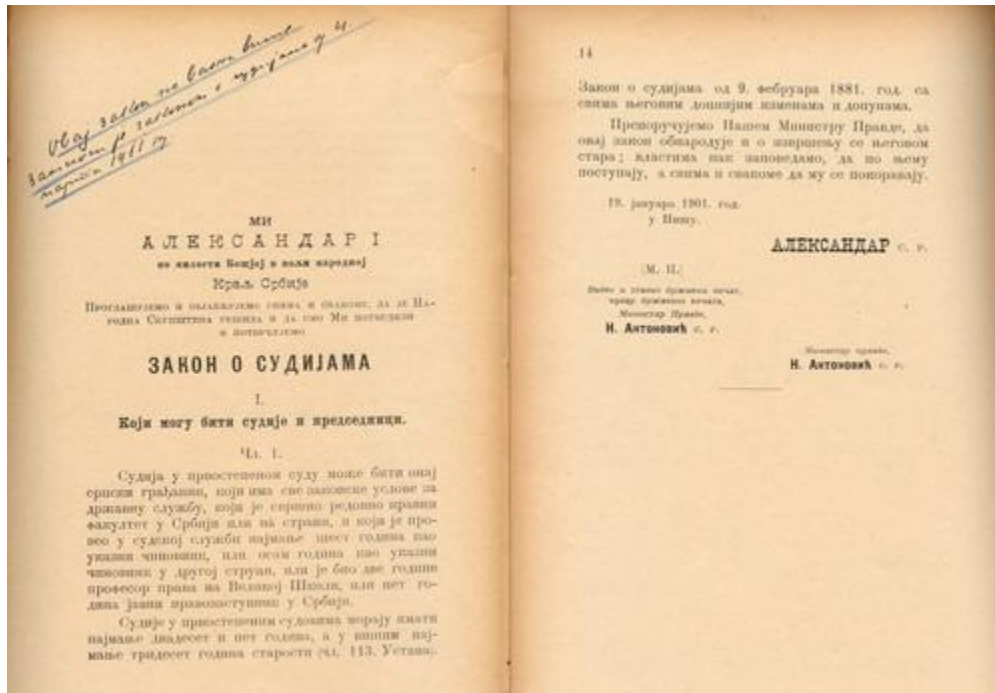
Након уставобранитеља је кратко по други пут владао кнез Милош. У том периоду настављено је стварање и развој позитивног права и независног судског система. Након Милоша, владао је кнез Михаило Обреновић. Он је, међутим, користећи бомбардовање Београда од стране Турака 1862.године, успео да искористи ту ситуацију као изговор и ограничи законодавну и управну, али, срећом, не и судску власт.

Кнез Михаило није могао мењати Турски устав, који му је ограничавао власт у корист Државног савета, па је зато доносио законе супротне уставу, којима је Савету умањивао значај и овлашћења у своју корист. Судство је, међутим, измицало кнежевом ауторитету. Судски поступак је у то време формализован, за судије је тражена стручна спрема итд.

* * *

Коначно, 1865. године је донет Закон о устројству судова, по којем мрежу судова Србије чине окружни и апелациони судови и Касациони суд. По том закону, Касациони суд у Београду је радио у три одељења. Судско веће чинило је 15 судија, од којих је један био председник. Судије је постављао Кнез својим указом. Основна надлежност суда била је да „прати да се у земљи како формални, тако и материјални закони и прописи у предметима грађанским, спорним и неспорним, као и кривичним, употребљавају у оном смислу у коме гласе и једнообразно“, при чему је у случајевима утврђеним законом, имао право потврде или поништења нижестепених судских пресуда и решења.

Овим законом Касациони суд је добио у надлежност интерпретацију судских прописа, уместо министра правосуђа. Министар је, међутим, сматрао да треба да објашњава судовима како ће да суде, следећи став целог режима којем је служио да судови треба да подлежу владиној контроли. Али, самосталност и независност правосуђа је јачала, а преко ње и правна држава.

Правило да „судија може бити само онај Србин који је, уз друге законске услове за државну службу, редовно свршио Правни факултет у Србији или на страни“, увођењем у уставни текст добија значај уставног начела, на који ниво бива подигнута и сталност судијске функције, предвиђена касније Законом о судијама. О положају судије тога времена сведочи уставна одредба да „судија не може бити лишен свог звања, уклоњен са дужности против своје воље, нити се против њега може подићи тужба, или се пензионисати без одговарајућег акта Касационог суда“.

* * *

Намеснички Устав из 1869, Устав из 1888 и Закон о судијама из 1881. такође су прописали судску независност у односу на остале две гране власти, као и тростепеност судова.

Допунама Закона о устројству Касационог суда из 1895. године предвиђено је да суд тумачи прописе нижим судовима, доноси начелне правне ставове поводом неких законских питања и све то заводи у нарочиту књигу у суду, са потписом свих судија који су имали учешћа у решавању. Такође, то је објављивано у службеном листу и извештаван је министар правосуђа о томе. Ова решења су била обавезна за одељења и општу седницу суда.

* * *

1901. Народна скупштина је «решила», а Александар Обреновић Указом у Нишу потврдио Закон о судијама. То је посебно значајан пропис за судство, који је одредио: услове за избор судија и председника судова, разлоге и поступак за престанак њихове функције, њихову сталност, непреместивост, разлоге и поступак за одговорност, плате итд.

По том закону, на пример, Касациони суд је одлучивао о томе да ли ће неки судија одговорати „за злочинства и преступљења“ учињена у званичној дужности или накнаду штете која би се учинила

кривицом судије у званичној дужности. Тужбу је подносио министар правде заједно са доказима. Ако би Касациони суд одлучио да је тужба основана, одредио би суд који ће судити судијама о исходу би обавестио и министра.

Дисциплинске казне судијама изрицао је дисциплински суд, у чији састав су улазили председник Касационог суда или у његовом одсуству најстарији по рангу судија Касационог суда, четири члана Државног савета и четири судије Касационог суда, коцком изабрани за сваки поједини случај суђења.